

היבטים לשוניים בפרשת אחרי קדשים פא

דקדוקי קריאה בפרשת אחרי-קדשים, בהפטר, ובראשון של אמר

א בְּקִרְבָּתָם: הקו"ף בקמץ קטן, הרי"ש בשווא נח ואין דגש קל בבי"ת שלאחריה
ב בְּעֵנָן: העמדה קלה בבי"ת להדגיש את הסגול המורה על מיודע
ד כְּתַנְתָּ בֶּדֶד קֶדֶשׁ: טעם קדמא על המילה בֶּדֶד, אין לקרוא בטעות 'כתנת בד-קדש' ¹
ז וְהִעֲמִיד: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת הגרונית החטופה
י יַעֲמֶד-חֵי: יו"ד ראשונה בקמץ גדול
יב גַּחְלִי-אֵשׁ: געיה בגימ"ל
טז טז מִטְמְאֹת ... טְמֵאָתָם: בשתי המילים המ"ם בשווא נח ויש להיזהר מהבלעת האל"ף, לא: מטומות ולא טומותם
טז כ הַחֵי: טעם סו"פ האריך את תנועת החי"ת מפתח לקמץ לכן הה"א מנוקדת בסגול
טז כה עליית שני
טז כו וְהִמְשִׁלָּה: געיה בה"א והמ"ם בשווא נע, אין לחוש לספרים אשר ניקדו שם חטף פתח שאינו אלא להורות על הנעת השווא
טז כט בְּעֶשְׂרִי: העמדה קלה בבי"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע.
האָזְרָח: בזקף קטן, ולא גדול. בְּתוֹכָם: כ"ף ראשונה בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בחלק מהדפוסים
יז ח עליית שלישי
יז ג יִשְׁחָט... יִשְׁחָט: החי"ת בפתח
יז ד וְאֶל-פֶּתַח: על פי רוב מוטעם בגרש
יז יב לֹא-תֹאכַל דָּם: טעם נסוג אחור לת"ו. לֹא-יֹאכַל דָּם: טעם נסוג אחור ליו"ד
יז יג בְּעֶפְרָה: העמדה קלה בבי"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע ²
יח ב אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: טעם טפחא בתיבת אֲנִי
יח ה וְחֵי: וי"ו קמוצה ³
יח ז לֹא תִגְלֶה ... לֹא תִגְלֶה: כאשר המילה מוטעמת באתנח הלמ"ד בצירי, וכאשר היא בטיפחא (טרחא) הלמ"ד בסגול
יח כ שְׁכַבְתָּךְ: הכ"ף בקמץ קטן וכן הוא בהמשך פס' כג. לְטִמְאָה-בָּה: הטי"ת בקמץ קטן, התיבה מוטעמת בטעם סו"פ בלבד
יח כא לְהַעֲבִיר: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת העי"ן החטופה

¹ טעות נפוצה שמקורה ברצון הבלתי מודע מצד הקורא 'לאזן' את מספר ההברות משני צדי היחידה, הכוונה היא שהקורא על פי הטעות מקבל 3 הברות מצד ימין (אם נספור את השווא הנע כהברה לצורך העניין) ו-3 הברות משמאל. כאשר הנכון הוא 4 מימין ו-2 משמאל.

² כן צריך לנקד בברכת כיסוי הדם, לגורסים מילה זו בברכה.

³ רבים נכשלים בציטוט הפסוק וקוראים וי"ו בשווא.

יח כב עליית רביעי

יח כג לְרַבְעָה: כאן הה"א במפיק. בקדושים כ טז ללא מפיק.

תָּבַל: המילה כולה בסגול⁴, הקורא בצירי או במלרע משנה משמעות

יח כד אֶל-תִּטְמָאוּ: העמדה קלה בת"ו מפני הגעיה שם, יש להיזהר בקריאתה בחיריק (משקל סביל בנין התפעל) ולא בשווא (משקל פעיל)

יט ט וְבִקְצָרְכֶם: געיה בוא"ו והב"ת בשווא נח

יט י לַעֲנִי: העמדה קלה בלמ"ד להדגשת הסגול המסמל מיודע

יט יד עליית חמישי

וַיֵּרָא תְּמָלֵיךְ: דגש חזק במ"ם⁵

יט טו תִּהְיֶה: הה"א בשווא נח ודגש קל בדל"ת

יט יט כָּלָאִים: הלמ"ד בשווא נח והאלף קמוצה לא כָּלִים⁶

יט כ וְהַפְּדָה: הה"א בקמץ קטן. חֲפֻשָּׁה: ש"ן ימנית

יט כח וְשָׁרֵט: ש"ן שמאלית

יט לא לְטִמְאָה: הטי"ת בקמץ קטן, המ"ם בשווא נח כך שהאל"ף תישמע, לא לְטָמָה (ובמבטא ספרדי: לא לטומה)

יט לג עליית ששי

יט לה וּבְמִשְׁוֹרָה: ש"ן שמאלית

יט לו מֵאֲזִנִּי צֶדֶק: טעם נסוג אחור למ"ם. אֵיפֹת צֶדֶק: טעם נסוג אחור לאל"ף

כ ג וְאֲנִי: בגרשיים ולא ברביע כפי שמופיע בחלק ניכר מהדפוסים. טִמְאָה: טי"ת פתוחה ודגש חזק במ"ם, זאת צורת הפועל ולא שם תואר

כ ד הָעֵלָם יַעֲלִימוּ: העי"ן בשווא נח בשתי התיבות

כ ו וְאֶל-הַיָּדְעָנִים: הדל"ת בשווא נע בגלל הדגש

כ ח עליית שביעי

כ יב תָּבַל: המילה כולה בסגול ובמלעיל, הקורא בצירי משנה משמעות

כ טז לְרַבְעָה: כאן אין מפיק בה"א

כ יז וְהִיא-תִּרְאָה: התיבות מוקפות וכך יש לקרוא⁷

כ יח הָעֵרָה: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת העי"ן החטופה

⁴ נוסף לסימן המסורה 'הארץ מתחת' כלומר כשהטעם למטה הוא במשמע ארץ, יש סימן אחר של ר"א בחור שני פסוקים במשלי: ו טז שֶׁשׁ-הָנָה שָׁנָא ה' כלומר תָּבַל בניקוד סגול בעל שש נקודות תחת האותיות הוא תועבה שה' שונא; ל כד אֲרַבְעָה הֵם קִטְנֵי-אֶרֶץ המילה תבל כשהיא בצירי יש לה ארבע נקודות תחת האותיות היא במשמע של ארץ.

⁵ יוצא מהכלל, אתי מרחיק מדגיש רק בהברה מוטעמת

⁶ בשני המקומות האחרים בפסוק האלף פתוחה, וכמובן גם שם להיזהר מהבלעת האל"ף.

⁷ בקורן ואחרים מוטעם וְהִיא תִּרְאָה ואינו מדויק.

כ כה מפטיר

כ כו וְהִיָּתָם לִי: טעם נסוג אחור ליו"ד, הה"א, על אף הקושי, בשווא נח ואחריה יו"ד מנוקדת בחיריק

הפטרת אחרי עמוס ט:

ז כְּשֵׁיִם: השי"ן בחירק חסר והיו"ד אחריו בחירק מלא, יש לקרוא: כושי-יים, דין דומה לגבי וּפְלִשְׁתִּיִם בהמשך הפסוק

ט וְהִנֵּנוּתִי: הוא"ו בפתח והטעמה מלעיל, כן הוא במדויקים. בקורן ודומיו, הטעם בתי"ו – ואינו נכון!

י כָּל חֲטָאֵי עַמִּי: טעם טפחא בתיבת כָּל

יא הַנִּפְלֹת: הפ"א בסגולה למרות האתנח!

יב עֲשֵׂה זֹאת: טעם נסוג אחור לעי"ן

יד נִשְׁמֹת: שי"ן פתוחה ודגש חזק במ"ם, מלשון שממה ולא רבים של נִשְׁמָה

ראשון של אמור:

ב לִשְׁאֲרוֹ: להיזהר מהבלעת האל"ף. לא לִשְׁרוֹ! עם זאת השי"ן בשווא נח

ג וְלֹאֲחֹתָו: כאן הוי"ו בשווא והלמ"ד פתוחה⁸, העמדה קלה בלמ"ד למנוע הבלעת האל"ף החטופה

ד לֹא יִטְמָא בְּעַלְ בְּעַמּוֹ: מוטעם מרכא-טפחא, מונח-אתנחתא, אין לקרוא 'לא-יטמא בעל, בעמיו'. לְהַחלוֹ: הטעמה כפולה: מאיילא בה"א וסו"פ בלמ"ד

ו וְהִיו קֹדֶשׁ: טעם נסוג אחור לה"א

ז שני במנחת שבת

ח מְאִיֶּשָׁה: יש להקפיד על קריאת המפיק להבדילו מה'אשה', ללא מפיק, המוזכרת כמה תיבות לפני כן

י עַל-רֵאשׁוֹ | שְׁמֹן: יש כאן מונח לגרמיה¹⁰

יג שלישי במנחת שבת

אֲשֶׁה בְּבִתּוּלִיָּה: הבי"ת הראשונה רפה¹¹

מהספר משמעות של אברהם נפח ז"ל

טז י יַעֲמֵד טכני צריך להיות "יַעֲמֵד", אבל תחת ה"ע" שווא-נח השתנה לשווא-נע, ומזה לחטף. הקמץ הראשון נשאר קטן, לכן לא לבטא את המילה יַעֲמֵד אלא בקמץ קטן, עוד קמץ קטן, ופתח בסוף.

⁸ ולמרות ההרגל וצריך לתקן בשיר ובברכת המזון של סוכות

⁹ בפרשת נזיר במדבר ו ז: וְלֹאֲחֹתָו וי"ו שרוקה ולמ"ד בשווא נח

¹⁰ עפ"י ספר "טעמי המקרא" מאת הרב ברויאר, עמ' 66.

¹¹ על אף שהיה מקום לחשוב שיש כאן דין צבותות (שתי אותיות בגד"כפת בראש מילה ומאותו מוצא (לא כל צירוף!) כשלפניו תיבה המסתיימת בהברה פתוחה ומוטעמת בטעם מחבר, כגון 'ותתפשהו בבגדו' או 'ואכבדה בפרעה'). אך דין זה מתקיים רק כאשר הראשונה מבין השתיים מנוקדת בשווא נע וכאן הבי"ת מנוקדת בחירק. יש ספרים שהשתבשו בזה.

א"ה. נכון הדבר שהקמץ החטוף (הקטן) המוכר לנו, בשמו המלא הוא 'חטף קמץ קטן' וכן חטף סגול וחטף פתח הם חטפי תנועות קטנות. ניקוד החטף כאן הוא בגלל הקמץ (הצפוי שיהיה קטן) ביו"ד של בנין הפעל. עם זאת נהגו קהילות ישראל לפי הכלל שקמץ קטן בא רק בהברה סגורה. ולכן הקמץ כאן הפך גדול, כיון שהוא בא בהברה פתוחה. ועל הטוב יזכר ר' שלמה טל ז"ל עורך סידור רנת ישראל שהעדיף לשמר את מנהג העדות המבחינות בין קמץ גדול לקטן, וסימן קמצים ממין זה בהברה פתוחה – קמץ רחב.

טז ל פִּי־בִּזְיוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְטִהָר אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְיָ תִטְהָרוּ:
 שים לב למיקום האתנחת, לא כמו שהחזן לצערנו אומר בתפלה. **א"ה.** מקרא זה נאמר בחמש התפילות של יום הכיפורים בכרכה האמצעית, אבל כוונתו לסדר עבודת יום הכיפורים הנאמר במוסף ושם שליח הציבור מנגן פסוק זה שלוש פעמים במנגינה מיוחדת וחלקם עוצרים במלה עליכם, ומחברים את המלים לטַהַר אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם.

כ יז חֲסֹד לא המשמעות הרגילה – אולי כמו "חֲסֹד" בארמית, חרפה.
 (השוה שתי משמעויות שונות לגמרי של המילה "הַרְעַתָּ" – אחת עשית רע, ואחת תקעת בשופר, בלי שום קשר ביניהם.)
 ע"כ מאברהם נפח ז"ל.

טז ב הספר של ויקס על הטעמים תורגם במהדורה זמנית ע"י ידידנו הרב אהרון גל נר"ו לפניכם קטע מהספר על פרשת אחרי על המקרא דָּבַר אֶל־אַהֲרֹן אֶחֱיָהּ וְאֶל־יָבֵא בְכֹל־עַתָּה אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל־פְּנֵי הַכְּפֹרֶת אֲשֶׁר עַל־הָאֹרֶן וְלֹא יָמוּת כִּי בַעֲזָן אֲרָאָה עַל־הַכְּפֹרֶת: במקרא זה יש פירוט יחד עם הדגשה. ע"כ.

ומוסיף בהערה שתוכנה הוא שבניגוד לדעת הרב מלבי"ם ז"ל ועוד, הטעמים כאן אינם תומכים בדעת ר' יהודה שבקודש הקדשים יש שני מקומות החלוקים בעונש מי שנכנס לשם באיסור. אינני מעתיק את דבריו, כי חסר בהם הכבוד לדברי חז"ל.

כדי להבין את דבריו נפנה אל סוגיית התלמוד שהוא מפנה אליה.

מנחות כז ב דתניא: מחוסרי כפרה [מי שלצורך אכילת קדשים צריכים להביא קרבן. למשל מצורע, זב זבה ויולדת] שנכנסו לעזרה בשוגג – חייב חטאת, במזיד – ענוש כרת, ואין צ"ל טבול יום [שעד הלילה אסור בתרומה] ושאר כל הטמאים, וטהורים שנכנסו לפני ממיחיצתן להיכל כולו – בארבעים [מלקות ארבעים, איסור לאו], מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל פְּנֵי הַכְּפֹרֶת [קודש הקדשים] – במיתה [בידי שמים, חמור יותר מאיסור לאו, וקל יותר מטמא שהוא בכרת אפילו בעזרה]; רבי יהודה אומר: כל היכל כולו ומבית לפרכת – בארבעים, ואל פני הכפרת [מול הארון] – במיתה. במאי קא מיפלגי? בהאי קרא: וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן אֶחֱיָהּ וְאֶל יָבֵא בְכָל־עַתָּה אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל פְּנֵי הַכְּפֹרֶת אֲשֶׁר עַל הָאֹרֶן וְלֹא יָמוּת, רבנן סברי: אל הקודש בלא יבוא [לאו ומלקות ללא מיתה], מבית לפרכת ואל פני הכפרת בלא ימות [מיתה בידי שמים]; ור' יהודה סבר: אל הקודש ומבית לפרכת בלא יבוא, ואל פני הכפרת בלא ימות. מ"ט דרבנן? אי ס"ד כדקאמר ר' יהודה, לכתוב רחמנא אל הקודש ואל פני הכפרת ולא בעי מבית לפרכת, ואנא אמינא: היכל מייחייב [מלקות], מבית לפרכת מבעיא? מבית הפרכת דכתב רחמנא למה ליה? [על כורחך יותר חמור] ש"מ במיתה. ור' יהודה? אי כתב רחמנא אל הקודש ולא כתב מבית לפרכת, הוה אמינא: מאי קודש? מבית לפרכת, אבל היכל לאו נמי לא. ורבנן? ההוא לא מצית אמרת, דהיכל כולו איקרי קודש, שנאמר: וְהִבְדִּילָהּ הַפָּרֹכֶת לָכֶסֶד בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים (שמות כ, לג). ורבי יהודה מ"ט? אי ס"ד כדקא אמרי רבנן, לכתוב רחמנא אל הקודש ומבית לפרכת ולא בעי אל פני הכפרת, ואנא אמינא:

מבית לפרוכת במיתה, אל פני הכפרת מיבעיא? אל פני הכפרת דכתב רחמנא למה ליה? ש"מ: אל פני הכפרת במיתה, מבית לפרוכת באזהרה [לאו ומלקות בלבד]. ורבנן? ה"נ דלא צריך, והאי דכתב רחמנא אל פני הכפרת, למעוטי דרך משופש [רש"י]. כגון משוכש. שחתר החומה של לפני ולפנים ועשה פתח בדרום או בצפון ונכנס ולא נכנס בפתח שבמזרח שיהא פניו למערב. אי נמי נכנס בפתח ולידל באלכסון והלך ללדין לא מיחייב דאל פני בעינן שיהו פנים אל פנים מזרחי של כפרת, משופש כמו משוכש דפי"א ובי"ת מתחלפין לכתוב [נשפף] (שמות טו, י) וכתוב נשפף בו (ישעיהו מ, א), כדתנא דבי ר"א בן יעקב: אל [צ"ל על] פני הכפרת קדמה (ויקרא טז, יד) – זה בנה אב, כל מקום שנאמר פני – אינו אלא פני קדים. ורבי יהודה? לימא קרא פני, מאי אל? ש"מ אל דוקא. ורבנן? אל לאו דוקא. ורבי יהודה דאמר: אל פני הכפרת דוקא, והיה אל נכח (במדבר יט, ה) נמי דוקא; ורבנן: מדהתם לאו דוקא, ה"נ לאו דוקא.

שיטת ר' יהודה שיש בקודש הקדשים חלק יותר מקודש והוא אל פני הכפרת, כלומר מול הארון; שיטת חכמים כל קודש הקדשים אותה קדושה. לפי ר' יהודה רק המקום מול הארון הוא במיתה בידי שמים, ולפי חכמים כל המקום.

עתה נראה את דברי הרב מלבי"ם. אל חקדש כולל כל ההיכל. ובית לפרוכת הוא הדביר [קודש הקדשים במקדש שלמה] ופני הכפרת הוא לפני הארון. הנה אם הזהיר על כולם במיתה ה"י די לאמר אל חקדש. על כן אמרו (במנחות דף כז) שמ"ש אל יבא אל חקדש הוא אזהרה לבד [וחיוב מלקות]. ומבית לפרוכת ואל פני הכפרת בלא ימות, ודעת ר"י שמבית לפרוכת מוסב למעלה וגם הוא רק באזהרה, ואל פני הכפרת בלבד הוא בלא ימות, (ובעל הטעמים שנקד האתנח על מלת לפרוכת נראה שהיה דעתו כר' יהודה). ע"כ הרב מלבי"ם. נראה שוב את הפסוק

[וְאֶל־יָבֵא בְּכָל־עֵת אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפְּרוּכָת] [אֶל־פְּנֵי הַכַּפָּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָאֹרֶן וְלֹא יָמוּת]

לפי ר' יהודה מתפרש כך, אע"פ שנכנס מבית לפרוכת – לקודש הקדשים, איסורו בלאו; אם נכנס אל פני הכפרת – מול הארון, במיתה בידי שמים.

בספר תורת הטעמים של ידידנו הרב אברהם ויסבלום נר"ו אחרי שהביא את חילוקי הדעות מסכם כך. והנה לדברי ר"י פיסוק הטעמים הוא הפלא ופלא. כי האתנחתא באה להפריד בין חיוב מלקות לחיוב מיתה.... אבל לדברי רבנן לכאורה היה צ"ל הפיסוק ואל יבוא... אל חקדש, מבית לפרוכת אשר על הארון – ולא ימות עהרי גם מבית לפרוכת חייב מיתה? ועל זה מביא בשם הר"ש ב"ר הירש ז"ל את פירוש התלמוד למעט 'משופש' המובא בצירוף פירוש רש"י בהרצאת דברי התלמוד לעיל.

הוא מציין לדברי ר"מ ברויאר על עניין זה אבל מציין שדבריו כאן דחוקים. אבל לדעת ויקס האתנח כאן אינו מראה כאן כל הפרדה לשתי רשויות בתחום קודש הקדשים.

טז יח סָבִיב: נשאלתי,

למה סָבִיב מתורגם בכל מקום (גם בפרשת אחרי) סחור סחור, למה לא די בסחור אחד. תשובת רוני הפנר מאתר השפה העברית. שלום אוריאל [השאלה הגיעה אליו דרך אוריאל פרנק], על פי המילונים לארמית, הפירוש של "סחור סחור" הוא ההיקף המלא, כלל הכיוונים האפשריים המצויים סביב מקום מסוים. למשל בספר חנוך במגילות קומראן נכתב: "[ולשנ'] נור סחרין סחור סח'ור" – לשונות אש מקיפות אותו מכל הכיוונים. או בתלמוד הבבלי: "סחור סחור לכרמא לא תקרב" (שבת יג א ועוד) – אין להתקרב לכרם משום כיוון. מילון יאסטרוב מפרש שסחור אחד זה "מסביב" (כנראה הכוונה לעיקוף חלקי או סיבוב חלקי) ו"סחור סחור" זו "הקפה מלאה"; סיבוב מלא החוזר לנקודת המוצא. אבל אני לא בטוח שיש לזה בסיס – לא מצאתי אף מקור המשתמש במילה סחור בודדת – ככולס היא תמיד מוכפלת.

אולי אפשר להסביר את ההכפלה כצורת הדגשה, כלומר כמין ביטוי במשלב נמוך (כמו שהיום אומרים "משהו משהו" או "גבר גבר"). בברכה, רוני

הרב יהודה גנוט נר"ו הסוחר הוא גם מאלה שהולכים ובאים [היתה כאניות **סוחר מִמְרָחָק** **תָּבִיא לְחֶמְדָּה** (משלי לא, יד), **וְלֹא מַעֲבֵר לֵים הִיא** (דברים ל, יג) **לא תמצא לא בסחרים**, לכן הוא צריך מטבע "המתקבל בכל מדינה" **עֵבֶר לְסוֹחֵר** (בראשית כג, טז)]

עד כאן פשוט וידוע וכ"ה בספר השרשים לרד"ק ומסמך לזה גם את הסוחר סוחר שבתרגום, מעניין שהוא כותב שתרגום "סביב סביב" – "סוחר סוחר"..., כאילו שסביב אחד, פשוט לו שזה סוחר אחד...].

אולי, סוחר היה יכול להתפרש כמצד לצד ואפי' בקו ישר, לכן כשבאו לדבר על הסיבוב בן 360 מעלות או אפילו 180, עכ"פ לא בקו ישר, הקפידו לומר סוחר סוחר.

ולמה אני מתעקש להכניס את ה-180 מעלות לסוחר סוחר? בגלל הנזיר שאנו אומרים לו "סוחר סוחר". אינני מדמין את הנזיר מתהלך בעגולה סוחר סוחר סביב הכרם ללא מטרה... עדיף לומר שמדובר במקרה שהוא הולך בדרכו אך אנו מזהירים אותו "אל תחתוך דוך"¹² אלא עשה "עיקוף" ו... המשיך באותו דרך/קו ישר. א"כ איפוא גם החצי עיגול נקרא "סוחר סוחר", אא"כ יבוא משהו ויטען שאין כאן המלצה קונקרטית אלא אמירה כללית לנזיר, כאילו: עדיף שתלך סוחר סוחר וכו', אם טיעון זה נכון, ודאי שאנו חוזרים לסוחר סוחר המוכר בן ה-360 מעלות אם כי יותר נראה לי המהלך הראשון. יראה הציבור וישפוט כי כבר נראה לי שהלכתי בזה יותר מדאי סוחר סוחר.

גב. היום הגעתי לשלהי שקלים בס"ד ומובאת שם המילה "כרכב" עיון קל בתרגום שם למדני שאונקלוס מתרגם **סוֹבִיבָא דְּמַדְבָּחָא** היה לי מעניין כי זכרתי שבתלמוד ואונקלוס משתמשים רק בשרש סוחר-סחרוניה-יסחרוניה וכדו' וכאן אני רואה שתרגם בטבעיות את ה"סובב" כ"סובב" [ואולי שלא הוכרע לו היכן היה הכרכב ע"י רש"י לכן סתם ויל"ע טובא ואזרבה אליכם אישים אקרא אל תסבובני בכחש ולבי סחרחר].

ממני. בעניין סוביבא, כך נקרא בלשון המשנה עלה בכבש ופנה לסובב.

דויד כוכב. אפשר שבלשון ארמי שכיח לשון כפול, כגון במסכת קידושין דף ט ע"א: "אי יחינא לך מיקדשת לך? אמרה ליה הבה מיהבה; אמר רב חמא: כל הבה מיהבה לאו כלום הוא".

וכמו שזיכרה תורה כלשון בני אדם, **הַעֲנִיק תַּעֲנִיק** (דברים טו, יד), **וְהַעֲבִיט תַּעֲבִיטֶנּוּ** (דברים טו, ח), במסכת בבא מציעא דף לא ע"ב.

הר"י לויפר נר"ו. הבה מיהבה הוא פועל ומקור¹³, וזה באמת שכיח מאוד בארמית ובלשון המקרא כמו שאמרת, אבל סוחר סוחר הוא שני תארים.

אגב, לא זוכר אם הזכר כאן שהביטוי העברי 'סביב סביב' מופיע ביחזקאל הרבה פעמים, ופעם אחת בדברי הימים. [הבאתי כאן רק בודדים]

1. יחזקאל ח י בֵּית יִשְׂרָאֵל מְחַקָּה עַל-הַקִּיר סָבִיב | סָבִיב:

2. יחזקאל לז ב וְהַעֲבִירֶנִי עֲלֵיהֶם סָבִיב | סָבִיב

3. יחזקאל מ ה וְהִנֵּה חֹמֶה מִחוּץ לְבֵית סָבִיב | סָבִיב

4. יחזקאל מ יד א וְאֶל-אֵיל הַחֲצֵר הַשָּׁעַר סָבִיב | סָבִיב:

¹² א"ה. נתקשיתי להבין מלה זו וכך כתב אלי. באמת לא הבנתי? כך אומרים בשפת העם כשרוצים לומר "לעבור דרך/תוך". לא שמעתי ביטוי זה, בכל אופן הוא מטופש למדי.

¹³ א"ה. נתקשיתי במקצת להסביר לתלמידים מחו"ל ביטוי כזה, giving you can give או giving give me אמרתי להם שזו צורת ביטוי, וכמדומה שבאידיש שימוש זה נפוץ למדי.

5. יחזקאל מ טז א לפְּנִימָה לְשַׁעַר סְבִיב סְבִיב

6. יחזקאל מ טז וְכֵן לְאֵלֻמֹּת וְחִלּוֹנוֹת סְבִיב סְבִיב לְפָנֶימָה

ממני. **אולי הביטוי ביחזקאל הוא 'התפתחות של הסחור סחור הארמי**

סביב – סחור סחור; סחור סחור – סביב סביב. התפתחות מלשון התורה ללשון הנביאים בבבל.

ר' יהודה גנוט עדיין לא נרגע. כמה הוספות:

ראשית, יודגש כי אין בכוונת 'סחור סחור' כמו הביטוי 'חוזר חלילה'- 'שוב ושוב', כי גם בזריקת הדם פירש סחור סחור.

בכפתורי המנורה מתרגם חזורה ובערוך שהוא לשון תפוח וברש"י תפוחין עגולין ולכאוי צ"ע דעד השתא לא ידענא שהתפוחים עגולים, אלא שבא לבאר למה יש דמיון בין תפוח-חזור לבין כפתור. אך הנתינה לגר מבאר שלשון חזורה הוא לשון עיגול כמו הדרא דכנתא וכדו' [ורי זה פלא בפירוש ברטנורא על התורה (נמצא בספריא צמוד לרש"י)].

א"ה. על כפתור שהוא תפוח נכתב אצלנו.

ואם כבר תאוריות:

מכל הלין אפשר להניח כי השרש **סחור** שבתורה קודם לשרש חזר-הדר הארמי, אך השימוש בו כסיבוב חזר רק בעקבות הארמית ובשלב ביניים זה הוצרך אונקלוס לתרגם סחור סחור. עוד מחשבה:

אולי אפילו ה"כדור" "התגלגל" משורש זה הדור-חזור/חזור-כדור [באיוב טו, כד הראשונים מתקשים בביאורו] **א"ה. כדור במשמע ימינו אינו מקראי.**

נב. באידיש אומרים 'סביב' = 'ארום און ארום' ג"כ בכפל לשון...

הערה. ידידנו נתן לנו מאמר מחקרי על המלה 'כדור', יתכן שיידון בהזדמנות אחרת.

לעומקו של מקרא הרב גור אריה צור נר"ו. אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרָן בְּקִרְבָּתָם לְפָנֶימָה וַיָּמָתוּ: יֵשׁ לִיתֵן טַעַם, מְדוּעַ חֲזָר וּכְפַל וַיָּמָתוּ. עוֹד יֵשׁ לִיתֵן טַעַם אָמָרוּ וַיָּמָתוּ בִּלְשׁוֹן עֵתִיד עִם וו' הַהִיפּוֹךְ הַהוֹפְכוֹ לַעֲבֹר, וְהָרִי יִכּוֹל לֹמֵד וַיָּמָתוּ. וַיּוֹבֵן הַדָּבָר לִפְנֵי מֹה שֶׁפִּירֵשׁ רִש"י בַּפֶּר' מִשְׁפָּטִים עַל הַפֶּסוּק וְאֶל-אַצִּילִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יְהוָה וַיַּחֲזוּ אֶת-הָאֱלֹקִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וּפִירֵשׁ רִש"י שֶׁם שְׂמוֹסָב הַמִּקְרָא עַל נִדְבָ וְאִבִּיהוּא שֶׁהִצִּיצוּ בְּשִׁכְנָה הַק' בִּלְבָב גַּם מִתּוֹךְ אֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה, וְנִתְחַיֵּיבּוּ כִּלְיָה לַמָּקוֹם, וְהַמִּתִּין לָהֶם עַד עֵתָהּ. וְכַאֲמֹרֶם ז"ל (מִדְרָשׁ רַבָּה תוֹלְדוֹת סו', יְרוּשָׁלַּיִם פ"ה) מִאֲרִיךְ אֶפְיָה וְגַבִּי דִּילִיָּה. לִכֵּן חֲזָר הַכְּתוּב וְאָמַר וַיָּמָתוּ, לִיתֵן טַעַם מְדוּעַ מִתּוֹ בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה'. כִּי נִתְחַיֵּיבּוּ כִּלְיָה לַמָּקוֹם כִּבְר קוֹדֶם לִכֵּן, וְהָרִי הֵם נִחְשָׁבִים כִּבְר כְּמִתִּים. אֲלֹא שֶׁהָאֲרִיךְ לָהֶם אִפּוֹ עַד כֹּאן, לִרְאוֹת הָאֵם יִחְזְרוּ בָּהֶם אִם לֹא. וּמִשְׁהִקְרִיבוּ אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא עָזָה אֹתָם (וַיִּקְרָא י, א), מִצָּא בַּעַל חוֹב לִגְבוֹת אֶת חוֹבוֹ, שֶׁנִּרְאָה כִּי עַדִּין לִבָּם גַּם בַּהֲקָרִיבָם אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא עָזָה אוֹתָם. וְכִפִּי שֶׁפִּירֵשׁ בַּעַל ט' בְּשִׁמְיָה קָרִי בִּיה אֲשֶׁר צוּה אוֹתָם: לֹא. וְלִכֵּן נִכְתָּב בִּלְשׁוֹן עֵתִיד, כַּאֲמָרוּ שְׁעִתִּידִים הֵם לְמוֹת עַל שֶׁהִצִּיצוּ בְּשִׁכְנָה. וְגַם כֹּאן נִאֲמַר בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה'. שֶׁבְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה' הָרִי זֶה גַּם מַעֲיֵן הַצָּצָה לֹא לִרְשׁוֹת בְּשִׁכְנָה הַק', שֶׁהִתְקַרְבוּ עַד אֲשֶׁר חָזוּ כִּבְיָכּוֹל אֶת פָּנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר לִפְנֵי ה', וְנִאֲמַר כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאֱדֹם וְחָי (שְׁמוֹת לז, כ).

מִפְרֵשׁ אֹרֶךְ הַחַיִּים הַק': בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה' פִּירוּשׁ שֶׁנִּתְקַרְבוּ לִפְנֵי אֹרֶךְ הָעֲלִיּוֹן בַּחֲבִיבַת הַקּוֹדֶשׁ וּבִזְהָ מִתּוֹ, וְהוּא סוֹד הַנִּשְׁתִּיקָה שֶׁבָּה מִתִּים הַצִּדִּיקִים, וְהִנֵּה הֵם שׁוֹיִם לְמִיתָת כָּל הַצִּדִּיקִים, אֲלֹא שֶׁהִפְרֵשׁ הוּא שֶׁהַצִּדִּיקִים הַנִּשְׁתִּיקָה מִתְקַרְבֵּת לָהֶם וְאֵלּוּ הֵם נִתְקַרְבוּ לָהּ, וְהוּא אוֹמְרוּ בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה'.

ואומרו וימותו בתוספות וא"ו, רמז הכתוב הפלאת חיבת הצדיקים, שהגם שהיו מרגישים במיתתם לא נמנעו מקרוב לדביקות נעימות עריבות ידידות חביבות חשיקות מתיקות עד כלות נפשותם מהם והבן. ולכשתרבה בחינה זו בפנימיותו תגעל הנפש את הבשר ויצתה מעמה ושבה אל בית אביה.

ומעתה ממשיד אוה"ח הק' במאמר סתום אודות המושכלות, בענין השפעת החכמה ממקור השכל הנעלם ויבוארו דבריו בס"ד לעומקו של מקרא. וזה לשונו: ואודיע למתבונן בפנימיות השכלת המשכל, שהשכלת ההשכל תשכיל ההשכלות, ובהשכל בהשכלתו, ישכיל, שמשכל משלל ההשכל, וכשישכיל בהערות עצמו, ולא עצמו, ישכיל, שהמשכל משכל ממשכל, בלתי משכל מהשכל, והשכילו למשכילים ביחוד, השכלתו בסוד נשמה לנשמתו, ואז מותריו יהיו עטרי מלכים וכסאם. וכי יש חיים לחיים שעליהם אמר משה ובחרת בחיים, בית המודעת, ושוללת חיים הנשמות בהרגש הכללי, ויברך ברוך אלקים חיים אשר סגל סגלה זו לסגלתו. א"ה. קטע סתום זה ידוע, ועתה ידידנו בא לפרשו!

ולעומקו של מקרא, יבוארו דבריו:

ואודיע למתבונן למי שתבונה בו אוסיף לו דעה, בענין השפעת החכמה ממקור השכל הנעלם. בפנימיות השכלת המשכל. המשכל הוא האדם וההשכלה היא הורדת שפע החכמה מן הפנימיות שהיא מקור החכמה. וזאת אודיע, שהשכלת ההשכל תשכיל ההשכלות, שהשפעת החכמה היא כפי מה שיוצאת אל הפועל לכל אחד לפי ההשכל שלו, והיא תשכיל תשפיע אליו מן הפנימיות רק בדרך של השתלשלות דרך ההשכלות, דרך מה שיכול האדם לקבל לפי דרגתו. ובהשכל בהשכלתו, ובקבלו מן החכמה לפי מה שיכול שכלו לקבל, ישכיל, יגיע לדרגת הבנה שמשכל הוא האדם, משלל אינו יכול לקבל את ההשכל את החכמה כפי שהיא בפנימיות, וכשישכיל בהערות עצמו, ולא עצמו, וגם כשיתבונן לקבל את החכמה מהפנימיות על ידי שיעיר את עצמו לכך ויעלה בעמל התורה לדרגת ההתבוננות, ולא עצמו, וגם לא על ידי עצמו אלא בגילוי רוח הקדש וכד', ישכיל, יבין בדעתו שהמשכל היא החכמה המתקבלת בדעתו של האדם, משכל ממשכל, מושפע רק בדרך של השתלשלות, משכל ממשכל, ומשכל ממשכל, בלתי משכל מהשכל, ולא ממקור החכמה בעצמו, שהוא השכל הנעלם מכל רעיון. אך לעומת זאת והשכילו, הקב"ה ישכילו וישפיע על המקבל ממקור החכמה מפנימיות ההשכלה, רק למשכילים ביחוד, למבינים ולמתבוננים ביחוד השם. אזי השכלתו השפעת החכמה מפנימיות החכמה לאדם המושכל תהיה בסוד נשמה לנשמתו.

כאשר החלק העליון שבנשמת האדם הנקראת נשמה לנשמה, מגיעה לדרגה העליונה שבעולם האצילות שגם היא נקראת נשמה לנשמה, שכן באדם נקראת נשמה לנשמה בשם יחידה, וגם בעולמות פנימיות מקור החכמה נקראת נשמה לנשמה, יחידה, והוא במקום הכתר העליון שבאצילות. והחלק הנשמתי המחבר את שאר חלקי הנפש-רוח-נשמה עם הנשמה לנשמה היא הנקראת בשם חיה. וכך הסולם הנשמתי הוא בעל חמישה שלבים: נפש-רוח-נשמה-חיה-יחידה. ובמקום האצילות הנקראת גם היא נשמה לנשמה, שם נפגשים יחידתו של אדם עם יחידו של עולם. ואז מותריו הם כל השגותיו בחכמה המושכלת, ישפיעו לתלמידים לדורות וכן יהיו עטרי מלכים כפי שאמרו מאן מלכי רבנן וכסאם אשר יהיה נכון ומכוון לכסא הכבוד, וידעו המותר שיש מעבר לחיים החולפים וכי יש חיים לחיים בבחינת נשמה לנשמה שהיא היחידה, היא

דרגת החיים העליונה של האדם שם שורש נשמתו נאצלת מן האצילות שעליהם אמר משה ובחרת בחיים, בית המודעת, בבי"ת הידיעה, בַּחַיִּים האמיתיים והנצחיים, היא בי"ת של "בראשית חכמתך הסתומה", תחילה וראש לל"ב נתיבות חכמה.

ושוללת חיים אשר אין הם כמו החיים הנשתיים אשר הם משתנים לפי המשתנים, ומשתנים לפי המשתנים, בערך ההתאמה בין הנצח והחולף. [והתאמה זו שבין השונה לשווה, היא הנקראת נִשְׁתוּנוּת¹⁴ בפירוש אוה"ח פרשת פינחס] אשר הם חיי החומר והגשם בהתאמה עם חיי הנשמה הנצחיים, גם בַּהֲרֵגֶשׁ הכללי של כלליות העולם והבריאה המורכבים גם הם מגשם ורוח.

לא כן השכלתו בנשמה לנשמה, בחיים הנצחיים. ובהגיעו לדרגה עליונה זו יהלל ויברך ברוך אלקים חיים אשר סֶגֶל סֶגֶל זו לְסִגְלָתוֹ לְהִתְקַרֵּב וּלְהִגִּיעַ לדרגה נפלאה זו, אל מקום רום החולם הנכסף, שם אהי"ה לעת נאסף, מאדני ההוי"ה אליו אהמי"ה. וזה שכתוב בְּקִרְבָּתְךָ לִפְנֵי יְהוָה. קירבת חיי נצח השוללת כל מושכל גשמי, קירבת הרוח והנשמה אל עולם ההוי"ה אשר ברוחי ובנשמתי אליו אֶהְמִיָּה.

ולסיכום דברי אוה"ח הק', ועל דרך הצח, כן יהיה שיר השתלשלות הספירות של המתקרב לעבודתו ית': אל מקום רום החולם הנכסף, שם אהיה לעת נאסף, מֵאֲדָנִי ההוי"ה, אליו אֶהְמִיָּה.

טז-יג הרב עמרם אייזנשטיין נר"ו וְנָתַן אֶת-הַקְטָרֶת עַל-הָאֵשׁ לִפְנֵי יי וְכִסָּהּ עֵנָן הַקְטָרֶת אֶת-הַכִּפְּרֶת אֲשֶׁר עַל-הָעֵדוּת וְלֹא יָמוּת: מזה שאין האתנחתא ביוכסה ענן הקטרת את הכפרת אשר על העדוּת, מבואר שיולא ימותי הולך על הקטע הזה, [ולא על תחילת הפסוק]. והיינו שיוכסה וגוי אין הכוונה לומר שזה המציאות, שכשיתן את הקטרת על האש, יכסה ענן הקטרת את הכפרת.

אלא זה מצוה שיתן בקטורת מעלה עשן, כדי שענן הקטרת יכסה את הכפורת. ואם לא עשה כן, חייב מיתה. כמבואר בתורת כהנים.

שם-כג וּבֹא אֶהְרֹן אֶל-אֶהֱל מוֹעֵד וּפִשֵּׁט אֶת-בְּגָדֵי הַבֹּד אֲשֶׁר לְבָשׁ בְּבֹאֹ אֶל-הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם: קשה למה חיברו את יובא אהרן אל אהל מועדי שמדבר בכניסה לקדש הקדשים להוצאת כף ומחתה, כדפירש"י. עם יופשט את בגדי הבד בגדי הקודש. ואילו יוהניחם שם שזה אחר ההפשט, נכתב לבדו אחר האתנחתא. ולמה לא חיברו את הפשט הבגדים עם גניזתם.

והנה הרמב"ם בפ"ח מכלי המקדש ה"ה כתב שצריך לגונזן במקום הפשטן, והוא נלמד לכאורה מיוהניחם שם, ונקט הרמב"ם שהכוונה במקום שפושטו. ואם האתנחתא היתה ביובא אהרן אל אוהל מועדי, והיו מחברים את יופשט... בבואו אל הקודש ויוהניחם שם, היה מקום לטעות ולפרש שיוהניחם שם הכוונה בקודש הנזכר מקודם.

יט-כט אֶל-תַּחֲלֹל אֶת-בְּתוּךְ לְהִזְנוּתָהּ וְלֹא-תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמִלֵּאָה הָאָרֶץ זִמָּה:

¹⁴ הביטוי בנוי על המקרא בעזרא על כתב השטנה שכתבו שונאי ישראל בתחילת בית המקדש השני וְכָתַב הַנִּשְׁתָּנוֹן כְּתוּב אֲרָמִית וּמְתָרְגֵּם אֲרָמִית (עזרא ד, ט). וכאן הוא מליצה להשתנוות. הַנִּשְׁתָּנוֹן חוזר בעזרא ז יא.

פירש"י והוא מהתו"כ: **ולא תזנה הארץ**. אם אתה עושה כן, הארץ מזנה את פירותיה, לעשותן במקום אחר ולא בארצכם. ולפי זה מובן השייכות של יולא תזנה הארץ ומלאה הארץ זמיה, ששניהם מדברים בעונש על הזנות. כמבואר בתו"כ. ולהרמב"ן שכתב שיאל תחללי מיירי באב המוסר את בתו לזנות, ויולא תזנה הארץ מיירי באיש ואשה המוסרים עצמם לזנות. נראה שהטעם שלא חיברו את יולא תזנה הארץ עם הלאו של יאל תחלל את בתך להזנותה, אלא עם יומלאה הארץ זמיה, היינו משום שהכוונה ביומלאה הארץ זמיה היינו ע"י הוולדות שיוולדו מהזנות, [כדביאר ראב"י בתו"כ, וביבמות לז:]: וזה שייך רק בגדולים המוסרים עצמם, [שהרי מוסר את בתו, מיירי בקטנה, שהרי גדולה אינה ברשותו. וקטנה אינה יולדת]. **א"ה**. אי משום הא לא איריא, אולי מיירי במשיא אותה לזנות תמורת כצע כסף ותשאר אצל הזונה ותלד לו.

[כד] ואמר לכם אתם תירשו את-אדמתם ואני אתננה לכם לרשת אתה ארץ זבת חלב ודבש **א"ה** **אני יאליהם אשר-הבדלתי אתכם מן-העמים:**

מדלא הפסיקו הטעמים ביואמר לכם אתם תירשו את אדמתם ואני אתננה לכם לרשת אותה, אלא צירפו את יואני אתננה לכם לרשת אותה ארץ זבת חלב ודבש, מבואר שיואני אתננה לכם לרשת אותה ארץ זבת חלב ודבש זה דבר אחד. והיינו כמש"כ האור החיים הק': קשה אחר שאמר לרשת אותה מה צריך לומר ואני אתננה, ועוד למה סמך שבח הארץ לזכרון הירושה. ונראה לי שהכוונה היא שמלבד מה שיירשו, עוד יתן להם שתהיה הארץ זבת חלב ודבש יותר מהשיעור מה שלפניה¹⁵. גם שָׁלַל שלא בזמן ירושתם אחר כך, שהוא זמן החורבן, שלא תהיה זבת חלב ודבש. עכ"ל.

וא"כ מבואר שתחילה אמר הכתוב את עצם ירושת הארץ. ואח"כ הוסיף שכשיתן לנו את הארץ בירושה, תהיה הארץ זבת חלב ודבש.

יט יז **הוכח תוכיח את-עמיתך** מכתב מהרב חיים גריינימן ז"ל.

אינני מוצא מנוח לנפשי מדי זכרי מה שאמרו ז"ל שבת נ"ה א' וממקדשי תחלו אלה בני"א שקיימו את התורה כולה מאלף ועד תיו, ומשום שלא הוכיחו אמרה מידת הדין מה נשתנו מרשעים גמורים, ושם גלוי וידוע הי' לפני ית' שלא היו מקבלין, ואעפ"כ מכיון שלהם לא הי' גלוי וידוע נענשו, ומה נענה אנן בשעה שגלוי וידוע שמקבלין, ועובדא מציאותית היא שאלפים רבים חזרו בתשובה ע"י פעולות ערכים, וכל רשימות האנשים שהשתתפו בסמינרים ליהדות שנעשו עבור החילונים נמצאים, וכבר היו שלא האמינו ולקחו את הרשימות מדן ועד באר שבע והלכו וחקרו ובדקו ומצאו שיותר ממחצה מן המשתתפים שומרים כיום תורה ומצוות, ועל אף ההסתה הפרועה ברחוב ובכלי התקשורת והעתונים, עדיין הסמינרים מלאים והחוזרים בתשובה מרובים, ממש לא יאומן כי יסופר.

וכיום אם לא יחוש לעזרתנו ח"ו לא נוכל להמשיך, ואוי לאותה בוש שגלל בצע כסף נצטרך להפקיר נפשות, ואם להציל הגוף לחיי שעה כל אדם מבין שחייב לחסוך משלו ולהציל כמה שאפשר להציל, עאכ"כ להציל נפשות לחיי עולם, וכמדומה שחובה זו קודמת לכל חובות הצדקה, ומה נענה ליום פקודה כשהי' בידנו למנוע איסורי סקילה וכריתות לרבבות בעזרה כספית והתרשלנו בזה.

א"ה. לא נתבקשתי לקרוא לציבור לתרום עבור שום ארגון העוסק ב'קירוב'. בעוד שבעבר נהגו לפי 'כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע', הרי בדורנו נמצאה הדרך לפנות לרחוקים (עדיין) משמירת תורה ומצוות ולקרבתם ליהדות. וגם מי שאינם יודעים

¹⁵ נראה דמש"כ שהארץ רק תהיה יותר זבת חלב ודבש כשיירשוה, ולא כתב שהארץ נעשית זבת חלב ודבש רק משירשוה. היינו משום שמצינו שהמרגלים אמרו על הארץ יָגַם זֶבֶת חֶלֶב וְדִבֶּשׁ הִיא (במדבר יג, כז) קודם ירושת הארץ.

איך לפנות (או חוששים שאינם יודעים) יכולים לעזור לארגוני הקירוב כמו 'ערכים' שהרב גריינמן ז"ל עזר להם בדרכים שלו, או ארגונים אחרים כמו ישיבת אור החיים או אש התורה או 'הידברות' ורבים נוספים.

תן להם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל געושיאים לשוניים

בכתובת: info@maanelashon.org

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ☺